

Van: dr. J.W. Holleman (weblog Onderwijsethiek.nl)¹

Datum: 2 juni 2021

**Inzake: inbreng in de Internetconsultatie betreffende de Concept-regeling
'Andere bijdragen van studenten in het hoger onderwijs'**

Mijn inbreng heeft met name betrekking op artikel 3 van de Concept-regeling en §2.2 van de Toelichting. De Concept-regeling biedt een uitwerking van artikel 7.50 WHW (zie de derde kolom van het SCHEMA op blz. 4). In dat schema wordt artikel 7.50 WHW in historisch perspectief geplaatst. Daarmee wordt geïllustreerd dat de vermarkting van het hoger onderwijs in het laatste decennium hand over hand toeneemt. Een volgende stap in deze ontwikkeling is de eventuele invoering van de collegegelddifferentiatie die besloten ligt in artikel 7.49 WHW (in aansluiting op de reeds gerealiseerde differentiatie krachtens artikel 6.7 WHW).

I. Artikel 3 lid 1 verwijst naar **'de uit de bijzondere aard van de opleiding voortvloeiende kosten'**. Die zinsnede lijkt geënt te zijn op hbo-opleidingen van bijzondere aard (kolom 1 van het SCHEMA op blz.4) maar is in de ruimere context van kolom 3 moeilijk te begrijpen. Elke opleiding heeft immers een bijzondere aard. Het talenpracticum Engels vloeit voort uit de bijzondere aard van de bacheloropleiding Engelse Taal & Cultuur, dus de verleiding is groot daarvoor een eigen bijdrage te vragen. Maar uit de artikelsgewijze Memorie van Toelichting van de Variawet blijkt dat een ander criterium de doorslag geeft:² het gaat om "kosten die niet redelijkerwijs van het instellingsbestuur verlangd kunnen worden". Dit criterium zou dus in de tekst van lid 1 voorop moeten staan: *Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van de kosten die niet redelijkerwijs ten laste van het instellingsbestuur mogen worden gebracht en die voortvloeien uit de bijzondere aard van de opleiding, met betrekking tot deelname aan: (...).*³

II. In artikel 3 lid 2 wordt geëist dat de eigen bijdrage **'ten hoogste kostendekkend'** is. Dat is nogal een holle frase, aangezien de opstellers van de Concept-regeling niet ingaan op de vraag welke *boekhoudkundige kostensoorten* in redelijk mogen worden doorberekend aan de student.⁴ Door deze omissie berokkenen de opstellers ernstige schade aan de student, want daarmee krijgt bijvoorbeeld de Hogere Hotelschool vrij baan om niet alleen de ingekochte voedingsmiddelen maar ook de personeelskosten, de afschrijving van de keukenoutillage, en zelfs de huisvestingskosten van het voedingspracticum aan de student door te berekenen.⁵ Om de schade te beperken zou aan lid 2 de volgende tekst moeten worden toegevoegd: *... ten hoogste kostendekkend met betrekking tot de boekhoudkundige kostensoorten die in redelijkheid aan de student kunnen worden doorberekend.*⁶ Ook moet lid 2A worden toegevoegd: *Bij de afweging van wat redelijk*

¹ Deze inbreng is tevens gepubliceerd als:

<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/prijsverhogingen-in-het-hoger-onderwijs-ii/> (2/6/2021)

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35582-3.html>

³ In §2.2 dient te worden toegelicht: *Het gaat om onderwijsvoorzieningen waarvan het private genot voor de student veel hoger is dan door de doelen van de opleiding gerechtvaardigd kan worden, waaronder reis- en verblijfkosten van studenten en de kosten van hun maaltijden en consumpties. Maar pas op! De verlangde eigen bijdrage moet tevens voortvloeien uit de bijzondere aard van de aangeboden opleiding: het is niet toegestaan eigen bijdragen te heffen op grond van het feit dat studenten honoursvakken of extra vakken in hun studieplan opnemen of dat ze een vak moeten doubleren* (Trajectum 31/10/2008. URL: <https://trajectum.hu.nl/nieuws-bijbetalen-voor-extra-vakken-onwettig/>).

⁴ *Bedrijfs-economische begrippen*. URL: <https://www.fons-vernooij.nl/bb-site/index.html>

⁵ <http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:GHSHE:2014:216>

⁶ De term *boekhoudkundige kostensoorten* dient dan ook in artikel 1 (begripsbepalingen) te worden geïntroduceerd bij de definitie van *kostendekkende bijdrage*: *bijdrage die de kosten dekt die door de instelling daadwerkelijk worden gemaakt met betrekking tot de boekhoudkundige kostensoorten die in redelijkheid aan de student kunnen worden doorberekend. Boekhoudkundige kostensoorten zijn bijvoorbeeld grondstoffen, arbeid, afschrijving op vaste activa, diensten van derden*. Waar in artikel 7.50

*is dient het instellingsbestuur tevens te toetsen in hoeverre men kan volstaan met doorberekening van de marginale kosten inzake de in lid 2 bedoelde boekhoudkundige kostensoorten.*⁷

III. Artikel 3 lid 3 stelt als uitgangspunt dat er voor onderwijsvoorziening X ‘**een kosteloos alternatief**’ (X¹) moet worden aangeboden als aan de X-deelnemers een eigen bijdrage in rekening wordt gebracht.

III.1 Aan dit uitgangspunt heeft de Universiteit Utrecht een zeer rekkelijke interpretatie gegeven:⁸ **a)** Zij acht het alleszins redelijk dat voor een **honours program** (X) een eigen bijdrage wordt gevraagd, zolang de student de vrije keuze heeft om naar de vervangende onderwijs-eenheden in het reguliere programma (Y) uit te wijken. **b)** Het vragen van een eigen bijdrage voor **een keuzecursus** (X) is volgens haar evenmin een probleem, want de student kan altijd nog naar een ‘gratis’ keuzecursus (Y) uitwijken. “Als het [daarentegen] **c) een verplichte cursus** [met eigen bijdrage] is, dan moet [daarvoor] een (kosteloos) alternatief [X¹] worden geboden, bijvoorbeeld in de vorm van het schrijven van een werkstuk.” De Haagse Hogeschool gaat hier nader op in:⁹ “Indien de student [van de Lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding] deze kosten [van de verplichte Introductiedagen en van de verplichte trainingskampen] niet kan dragen, wordt de student een *gelijkwaardig* alternatief, gericht op het behalen van *dezelfde leerdoelen*, aangeboden.” Bij de bacheloropleiding Sportkunde van de Hanzehogeschool geldt eveneens: voor de drie verplichte trainingskampen wordt een eigen bijdrage gevraagd, maar “in zeer uitzonderlijke gevallen kan er worden uitgeweken naar een kosteloos alternatief.”

III.2 De huidige tekst van de Concept-regeling laat alle ruimte voor de interpretaties a) en b) die door de Universiteit Utrecht worden aangehangen: voor de deelname aan keuzecursussen en honours programs (in casu voor practica, excursies en workshops daarbinnen) mag zonder meer een eigen bijdrage worden gevraagd op voorwaarde dat de student kan uitwijken naar andere, kosteloze keuzecursussen (c.q. naar reguliere in plaats van honours cursussen). Als de opstellers van de Concept-regeling die interpretatiemogelijkheden niet blokkeren, dan zullen studenten binnen afzienbare tijd met een stortvloed van eigen bijdragen geconfronteerd worden.¹⁰ Daarom is het wenselijk artikel 3 lid 3 aldus aan te passen: *Het instellingsbestuur biedt een gelijkwaardig kosteloos alternatief aan voor de in het eerste lid genoemde onderwijsvoorzieningen (dus een kosteloos alternatief waarmee dezelfde leerdoelen kunnen worden behaald), tenzij deze voorzieningen niet vervangbaar zijn door een kosteloos alternatief.*

IV. Maar hoe zit het als een student (ongeacht het kosteloze alternatief) graag wil meedoen maar de eigen bijdrage echt niet kan betalen? De opstellers van de Concept-regeling hebben verzuimd de lezers in de Toelichting te attenderen op de **plicht tot financiële ondersteuning** die in artikel 7.50 WHW lid 3 en 4 aan het instellingsbestuur is opgelegd (zie de derde kolom van het SCHEMA op blz.4).

V. Tevens hebben de opstellers verzuimd de lezers in de Toelichting te attenderen op de **lokale regeling** die het instellingsbestuur, conform artikel 7.50 lid 4, moet opstellen over het heffen

en in de Concept-regeling in lekentaal van kostensoorten gesproken wordt, zouden bedrijfseconomen en boekhouders veeleer van *boekingsposten* spreken.⁴

⁷ Ook dient in artikel 1 te worden toegevoegd de term *marginale of grenskosten: de kostenverhoging die voor het instellingsbestuur optreedt als er één extra student aan de onderwijsvoorziening deelneemt (bv. inzake de reis- en verblijfkosten van studenten en de kosten van hun maaltijden en consumpties).*

⁸ Leidraad extra bijdragen naast collegegeld (5/7/2016). URL: <https://www.uu.nl/bachelors/algemene-informatie/informatie-voor-nederlandse-studenten/kosten-studeren/wat-kost-studeren> (download 16/5/2021)

⁹ <https://www.dehaagsehogeschool.nl/docs/default-source/documenten-opleidingen/oer-2020-2021/halo-oer-2020-2021.pdf>

¹⁰ Deze vermarkting zal nog worden versterkt als de tekst van artikel 3 lid 1 (zie hierboven onder I.) niet wordt aangepast.

van eigen bijdragen aan studenten en hun recht op financiële ondersteuning als ze die bijdrage niet kunnen betalen.

VI. Samenvatting van concept-artikel 3 (Andere bijdragen studenten naast het collegegeld)

Concept-regeling d.d. 11/5/2021 (artikel 3)	Mijn voorstel ad artikel 3
1. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van de uit de bijzondere aard van de opleiding voortvloeiende kosten met betrekking tot deelname aan: ¹¹ a) practica; b) onderwijsexcursies binnen de opleiding; c) workshops binnen de opleiding.	1. Het instellingsbestuur kan een bijdrage bij de student in rekening brengen ten aanzien van <i>de kosten die niet redelijkerwijs ten laste van het instellingsbestuur mogen worden gebracht en die voortvloeien uit de bijzondere aard van de opleiding, met betrekking tot deelname aan:</i> ¹² a) practica; b) onderwijsexcursies binnen de opleiding; c) workshops binnen de opleiding.
2. De op grond van het eerste lid bij de student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend.	2. De op grond van het eerste lid bij de student in rekening te brengen bijdrage is ten hoogste kostendekkend <i>met betrekking tot de boekhoudkundige kostensoorten die in redelijkheid aan de student kunnen worden doorberekend.</i> ¹³
	2A. <i>Bij de afweging van wat redelijk is dient het instellingsbestuur tevens te toetsen in hoeverre men kan volstaan met doorberekening van de marginale kosten inzake de in lid 2 bedoelde boekhoudkundige kostensoorten.</i> ¹⁴
3. Het instellingsbestuur biedt een kosteloos alternatief aan voor de in het eerste lid genoemde onderwijsvoorzieningen, tenzij deze voorzieningen niet vervangbaar zijn door een kosteloos alternatief.	3. Het instellingsbestuur biedt een <i>gelijkwaardig</i> kosteloos alternatief aan voor de in het eerste lid genoemde onderwijsvoorzieningen (<i>dus een kosteloos alternatief waarmee dezelfde leerdoelen kunnen worden behaald</i>), tenzij deze voorzieningen niet vervangbaar zijn door een kosteloos alternatief.

Artikel 7.50 WHW in historisch perspectief:
zie het SCHEMA op blz.4 ►

¹¹ Memorie van Toelichting bij artikel 7.50, lid 1 sub b (zie de derde kolom van het SCHEMA op blz.4): *kosten die niet redelijkerwijs van het instellingsbestuur verlangd kunnen worden en die samenhangen met de bijzondere aard van de opleiding.*

¹² In §2.2 dient te worden toegelicht: *Het gaat om onderwijsvoorzieningen waarvan het private genot voor de student veel hoger is dan door de doelen van de opleiding gerechtvaardigd kan worden, waaronder reis- en verblijfkosten van studenten en de kosten van hun maaltijden en consumpties. Maar pas op! De verlangde eigen bijdrage moet tevens voortvloeien uit de bijzondere aard van de aangeboden opleiding: het is niet toegestaan eigen bijdragen te heffen op grond van het feit dat studenten honoursvakken of extra vakken in hun studieplan opnemen of dat ze een vak moeten doubleren* (Trajectum 31/10/2008; URL: <https://trajectum.hu.nl/nieuws-bijbetalen-voor-extra-vakken-onwettig/>).

¹³ Artikel 1 (begripsbepalingen). *Kostendekkende bijdrage: bijdrage die de kosten dekt die door de instelling daadwerkelijk worden gemaakt met betrekking tot de boekhoudkundige kostensoorten die in redelijkheid aan de student kunnen worden doorberekend. Boekhoudkundige kostensoorten zijn bijvoorbeeld grondstoffen, arbeid, afschrijving op vaste activa, diensten van derden.* Waar in artikel 7.50 en in de Concept-regeling in lekentaal van kostensoorten gesproken wordt, zouden bedrijfseconomen en boekhouders veeleer van *boekingsposten* spreken.⁴

¹⁴ Artikel 1 (begripsbepalingen). *Marginale of grenskosten: de kostenverhoging die voor het instellingsbestuur optreedt als er één extra student aan de onderwijsvoorziening deelneemt (bv. inzake de reis- en verblijfkosten van studenten en de kosten van hun maaltijden en consumpties).*

<i>Artikel 7.46 WHW (tot 2013): voor hbo-opleidingen van bijzondere aard</i>	<i>Artikel 7.50 WHW Wet Kwaliteit in Verscheidenheid (2013)</i>	<i>Artikel 7.50 WHW Variawet (2021)</i>
1. De inschrijving wordt niet afhankelijk gesteld van een andere geldelijke bijdrage dan de in de artikelen 7.43, 1^e en 2^e lid, 7.44, 1^e lid, en 7.45, 1^e lid, bedoelde bedragen.	1. De inschrijving wordt niet afhankelijk gesteld van een andere geldelijke bijdrage dan de in de artikelen 7.43 t/m 7.49 bedoelde bedragen.	1. Bij ministeriële regeling kan worden bepaald dat het instellingsbestuur een andere bijdrage dan bedoeld in de artikelen 7.43 tot en met 7.49b [De Experimentenwet ad artikel 7.49 regelt experimentele collegegelddifferentiatie voor opleidingen of programma's daarbinnen, bijvoorbeeld voor honoursprogramma's]
2. In afwijking van het eerste lid kan bij algemene maatregel van bestuur worden bepaald dat het instellingsbestuur van een hogeschool ...	2. In afwijking van het eerste lid kan bij algemene maatregel van bestuur worden bepaald dat het instellingsbestuur	[Lid 1 geldt dus voor alle opleidingen/programma's, al dan niet met verhoogd collegegeld of met selectie aan de poort, behalve voor opleidingen met verhoogd collegegeld krachtens artikel 6.7]
.... met het oog op de inschrijving voor een opleiding [met aanvullende toelatingseisen] als bedoeld in de artikelen 7.26, 2 ^e lid, en 7.26a, 1 ^e lid [https://wetten.overheid.nl/BWBR0022032/2013-01-25] met het oog op de inschrijving voor een opleiding [met selectie aan de poort] als bedoeld in de artikelen 6.7, 7.26, 1 ^e lid, 7.26a, 1 ^e lid, 7.53 en 7.56 [https://wetten.overheid.nl/BWBR0035059/2020-09-12]	[Lid 1 geldt dus voor alle opleidingen/programma's, al dan niet met verhoogd collegegeld of met selectie aan de poort, behalve voor opleidingen met verhoogd collegegeld krachtens artikel 6.7]
.... een bijdrage mag verlangen in de kosten die rechtstreeks verband houden met het onderwijs. een bijdrage mag verlangen in de kosten die rechtstreeks verband houden met het onderwijs, waaronder worden begrepen de kosten die rechtstreeks verband houden met het uitvoeren van selectieprocedures.	... bij een aspirant-student of student in rekening kan brengen voor kosten die: a. verband houden met de inschrijving; b. voortvloeien uit de bijzondere aard van de opleiding; c. verband houden met de inschrijving voor een tentamen na de reguliere inschrijfperiode van dit tentamen, bedoeld in artikel 7.13, 2^e lid, onder j; of d. direct verband houden met het verstrekken van een vervangend getuigschrift of een vervangende verklaring als bedoeld in artikel 7.11a, 1^e lid.
De algemene maatregel van bestuur bepaalt op welke kostensoorten een dergelijke bijdrage betrekking kan hebben en welk bedrag ten hoogste gevorderd kan worden.	Bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in de eerste volzin, wordt in ieder geval vastgesteld op welke kostensoorten de bijdrage betrekking heeft en welk bedrag ten hoogste verlangd kan worden. *)	2. Bij ministeriële regeling wordt vastgesteld op welke kostensoorten het eerste lid betrekking heeft en kan worden vastgesteld welk bedrag ten hoogste in rekening kan worden gebracht en voor welke kostensoorten het instellingsbestuur een kosteloos alternatief biedt.
3. Het instellingsbestuur treft voorzieningen tot financiële ondersteuning van degenen voor wie de bijdrage, bedoeld in het tweede lid, een onoverkomelijke belemmering voor de inschrijving vormt.	3. Het instellingsbestuur treft voorzieningen tot financiële ondersteuning van degenen voor wie de bijdrage, bedoeld in het tweede lid, een onoverkomelijke belemmering voor de inschrijving vormt.	3. Het instellingsbestuur treft voorzieningen voor de financiële ondersteuning van degenen die niet tot één van de groepen van personen, bedoeld in artikel 2.2 van de Wet studiefinanciering 2000 behoort, noch de Surinaamse nationaliteit bezit , en voor wie de bijdrage, bedoeld in het eerste lid, aanhef en onderdeel a tot en met b, een onoverkomelijke belemmering vormt.
Het instellingsbestuur stelt nadere regels vast met betrekking tot de toepassing van het tweede lid en met betrekking tot de financiële ondersteuning, bedoeld in de eerste volzin.	Het instellingsbestuur stelt nadere regels vast met betrekking tot de toepassing van het tweede lid en met betrekking tot de financiële ondersteuning, bedoeld in de eerste volzin.	4. Indien het instellingsbestuur een bijdrage, als bedoeld in het eerste lid, in rekening brengt stelt hij regels vast over de bijdrage en over de financiële ondersteuning, bedoeld in het derde lid.

*) In plaats van een AMvB kwam er een ministeriële brief: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2015/04/28/brief-over-eigen-bijdrage-studenten>